

Bemutatja az erkölcsi tesztek legősibb fajtájaként kezdve, egész a ma használtakig, melyek már az intelligencia teszektől függetlenül jöttek létre. Itt bepillantást nyerünk mind az amerikai, mind az európai törekvések elgondolásokról, próbálkozásokról gazdag inventárába. A növendék lelki habitusának megismerése céljából, nemcsak az elszigetelt metódusokat, hanem a „teszt-szériákkal” való vizsgálatot s annak előnyeit is ismerteti szerzőnk. E történeti áttekintésben nem von éles határvonalat az intelligencia-, karakter- és erkölcsi tesztek között. A fennálló különbséget könyvének

III. fejezetében mutatja be, ahol egyúttal azok kritikáját is adja. Beleszóvi a pszichológiának erkölcsi vizsgálatokra vonatkozó mai álláspontját s azokat a szempontokat, melyek a tesztek elbírálásában s ezzel együtt a kísérlet számára való kiválogatásában vezették. A tesztek prognosztikus értékére vonatkozólag megjegyzi, hogy habár az, az erkölcsi vizsgálatok gyakorlati célját teszi, előtte, mégis inkább azon elméleti célbegett, hogy megállapítsa: mi jellemzi a gyermek és ifjúkor erkölcsi itéletét, érzületét, milyen tulajdonságokat mutat fel a gyermek erkölcsisége: 9—13 évig, mik az ő erkölcsi motívumai, megértik-e az erkölcsi konfliktusokat, melyek azon befolyásoló tényezők, melyek őket értéktételeikben vezetik, mik az erkölcsi ideáljai, melyeket ők már megértenek és értékelni tudnak, stb.

Fejtegetéseink utolsó láncszemét (IV.) kísérletezése folyamán használt módszerek, a próbák ismertetése, és az eredmények kianalizálása teszi. Próbái közt, — hogy csak egyet említsek, — szerepel Hendschel: In tausend Ängsten c. képe, melynek értékelésénél a motivációs kérdésen van a hangsúly, amennyiben ezek orientálnak bennünket a gyermek itéletét illetőleg. Szerzőnk kitűnő szemelvényekkel, mint mindmegannyi argumentumokkal fűszerezi elemzését, így a legbájosabb gyermekfeleleteket sorakoztatja fel előttünk. Átfogva az eredményeket, megrajzolja a 9—13. évig terjedő gyermek erkölcsiségének képét, indítékainak pedig fejlettségük általános sémájába illeszti.

Az erkölcsi vizsgálatok a külföldön kb. 30—40 éves múltra tekintenek vissza. Éppen ezért értékes munkát végzett Békési Gizella, mikor a magyar pszichológia-irodalmat gyarapította, részben szintetikus tájékoztatásával, részben ezirányú experimentális tevékenységével. Köszönet illeti a szerzőt a pedagógusok részéről is, amennyiben az erkölcsi érzület kísérleti vizsgálata elősegíti a gyermek tökéletesebb megismerését s lehetővé teszi annak lelki struktúrájához alkalmazkodó nevelést.

Bárány Irén dr.

Bárány Irén: A gyermek lényegismeretének fejlődése. Szeged, 1937. 109. lap.

A szerző, mielőtt témájának taglalásába kezdene, vagyis mielőtt beszámolna kísérleteiről s azok eredményeiből leszűrné és összeállítaná a gyermek lényegismeretének fejlődésmenetét, szükségesnek látja két fogalom tisztázását. Első helyen szerepel az intelligencia, melynek meghatározásában a legújabb időkig sem volt a pszichológiában egységes megállapodás. Sorra veszi a jelentősebb pszichológusok (Binet, Bobertag, Stern, Terman, Meumann,

Ziehen, Claparède, Lipmann, Speerermann, Ranschburg, Boda) elméleteit és azokat egymással kritikailag összehasonlítva, eredményként megállapítja azt, hogy a legtöbb elmélkedő oly lelki funkciókkal azonosítja az intelligenciát, melyek annak lényegét nem alkotják. Az újabb pszichológusok közül Boda elméletét fogadja el. Boda az intelligencián (értelmiségen) a tiszta elméleti működést érti, melynek lényegét többféle képesség alkotja. E képességek lehetnek általánosak és speciálisak. Az általános képességek közé tartozik a második magyarázatra szoruló fogalom, a lényegmegragadás képessége. E fogalmat szerzőnk tanulmánya egész folyamán Boda meghatározásában használja. Eszerint: „a lényegmegragadóképeség érzék a dolgok lényegének az egyes dolgokat szükségszerűen „éppen ezzé, vagy azzá“ a dologgá tévő lényeges jellegzetességeknél felfogására.“

A továbbiak folyamán a szerző felhívja a figyelmet a gyermek sajátos gondolkodására, melynek pszichológiai ismerete nélkül e gondolkodásmódot meg nem közelíthetjük. A felnőtt számára homályosnak látszó gyermeki gondolkodásmódot Piaget elméletével világítja meg. A gyermek gondolkodásának alapvető sajátossága az egocentrizmus, mely a tudatosságot meggátolja, a gyermek képtelen a szintézisre, jellemzi gondolkodását a szinkretizmus, nem tud általánosítani, tele van ellentmondásokkal, hiányzik az analógia s gondolkodása *transzduktív*, vagyis a gyermek közvetlen észrevételekkel dolgozik. E szempontoknak nemcsak a kísérletek folyamán, hanem az eredmények kidolgozásában is érvényre kell jutniuk. A feleletek elbírálásánál a gyermeknek kell a középpontban állania, az ő lelki törvényszerűségeivel, egocentrizmusával, általános és speciális fejlődés jellegzetességeivel, vagyis az eredményeket a gyermeklélektan által megállapított tények ismerete alapján kell leszűrni.

Ezután a szerző beszámol a pszichológiában eddig ismeretes kísérletekről, melyek a lényegismeretre vonatkoznak, hogy azok kritikával szemlélte eredményeiből a maga munkakörét és feladatát megállapítsa. E területen csak három pszichológus dolgozott: Binet, Oberer és Müller. E vizsgálatok szerzőnk szerint nem kielégítőek. Binet szélesebb körben vizsgálja ugyan a lényegmegragadást, de figyelmen kívül hagyja annak fejlődési menetét. Oberer és Müller pedig csak igen kis kört, a meghatározó formákat és annak fejlődésmenetét vizsgálták. Szerzőnk célja — mint az eredményekből önként kínálkozik, — a hiányok kiküszöbölése, vagyis a lényegismeret minél többszempon-tú vizsgálata és a fejlődési vonal megrajzolása, fiúk és leányok egymással való összehasonlítása alapján. E vizsgálatok tárgyát ötféle tesztcsoport alkotta: ötszög emlékezetbeli lerajzolása, 10 fogalom meghatározása, 5 fogalompár közötti hasonlóság, különbség, azonosság megállapítása, képsituációk felismerése, elvont jelentésű fogalompár közötti különbség megállapítása. E tesztek gondos kiválogatásáról s a bizonytalan szimptomaértékűnek látszó próbák standardizálásáról is beszámol a szerző. A tesztek értékelésénél igen érdekes újítása az volt, hogy az Oberer-féle kategóriákat módosította olyképen, hogy a kategóriák sorrendje nemcsak minőségi, hanem fokozati különbségeket is felmutat. — Az eredmények táblázatos bemutatása után feleletet keres azokra a kérdésekre, melyek e körből a problémacsoport mai állásánál fogva bennünket legjobban érdekelnek; ú. m. az uralkodó meg-

határozási forma korok szerint, a logikai meghatározás fejlődése, a fogalmi meghatározásban mutatkozó tipikus és egyéni sajátosságok, a tesztek harmadik csoportjának megoldásában hol mutatkozik leginkább, illetőleg legkevésbé a lényeglátás, a képsituációk lényegének felismerése korok szerint, végül a rajzfeladat megoldási módja. Az eredmények kidolgozásában mutatkozó megfigyelések érdekességét növelik azok grafikai ábrázolása. Eredményeit röviden a következőkben foglalhatjuk össze: Mindkét nemnél leggyakrabban a cél-, használat-, tevékenységi mozzanatokon nyugvó meghatározás, melyek az életkor emelkedésével csökkennek s ezzel együttjár a magasabbrendű meghatározási formák érvényrejutása. A valódi logikai meghatározás 6 éves korban csak a legritkább esetben fordul elő, 12 éves korig számuk folytonosan növekszik s a leányoknál a fiúkkal szemben plusz tapasztalható. Tipikus sajátosság mindkét nemnél, hogy konkrét fogalmak meghatározásában az uralkodó cél-, használat-, tevékenység- jegyek felsorolásán kívül, a genetikus és relációs meghatározási forma fordul elő leggyakrabban. Tipikus jegy még, hogy elvont fogalmak meghatározásánál állandó a tautológia. Mint egyéni sajátosságot említi B. az ugyanazon kísérletiszemély feleleteiben mutatkozó egyöntetűséget, vagyis a gyermek azonos fajtájú fogalmak meghatározásában ugyanazt a formát alkalmazza. Egyéni jellegzetesség még a „vegyesformák“ alkalmazása, vagyis ugyanabban a feleletben a meghatározások több kategóriája van képviselve. Az azonosság, hasonlóság, különbség megállapításában, az utóbbinál mutatkozik a legnagyobb lényeglátás, e területen a fiúknál tapasztalható plusz. A képsituációk szemléletében lényegmegragadás 6. évben ritkán fordul elő s helyét a viszonylátás foglalja el, mely 9. évtől kezdve háttérbe szorul. Elvont fogalmak összehasonlításánál a lényegmeglátás biztos. — Az eredmények ismertetésében nem térhetünk ki a fejlődés menet szakadozottságának, vagy egyöntetűségének ábrázolására és a nemek között fennálló különbségek bemutatására. B. tanulmányának e része kimerítő s részletekben gazdag s rendkívül szemléletes teszi ezt az eredmények grafikus ábrázolási módja.

B. tanulmánya, mely értékes és nagyterjedelmű vizsgálat eredménye, e problémakörben nem lezárt s befejezett állomást jelent, hanem kiindulópontot, ahol a problémák egész tömegével találkozunk. A szerző maga is felsorol munkája közben a tárggyal kapcsolatos több kérdéscsoportot. E kérdések közül egyik legfontosabb az, vajjon a lényegismeret fejleszthető-e, vagy sem. A szerző a kérdést röviden érintve, megnyugtató választ ad, azonban szükséges volna a probléma teljes és minél szélesebbkörű kidolgozása, melynek didaktikai fontossága nyilvánvaló.

Dr. Békési Gizella.

KÜLFÖLDI TANITÁSI MOZGALMAK.

(Külföldi folyóiratok nyomán.)

1. **Iskolareformok egyes államokban.** A Népszövetség védnöksége alatt működő Nemzetközi Nevelésügyi Hivatal (Bureau International d'Education) 1936. évről szóló évkönyve megállapítja, hogy az 52 tagállam között alig van olyan, ahol iskolareformok ne volnának napirenden, ahol ne volna meg az